

el que s'hi pot trobar a faltar, com ara una anàlisi detallada que pugui donar compte de l'ús i del perquè d'aquest ús (personatges, contextos, obres, etc.), no és possible de fer sense aquesta feina prèvia que obre les portes a poder aprofundir en diversos aspectes de la llengua literària d'un autor que presenta una evolució fascinant perquè es troba just en el moment crucial de la història de la llengua catalana contemporània. Confiem, doncs, que aquesta tasca no s'aturi aquí, i, sobretot, que els estudis sobre lèxic literari continuïn despertant l'interès dels investigadors.

PAYRATÓ, Lluís: *Discurs: paraules, imatges i sons. Un assaig sobre el discurs multimodal*, Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2025.

CARLA FERRERÓS PAGÈS

Universitat de Perpinyà Via Domícia, Universitat de Girona
 carla.ferreros-pages@univ-perp.fr

Lluís Payrató, conegut per una sòlida trajectòria en l'àmbit de la pragmàtica i l'anàlisi del discurs, ha escrit una obra que travessa fronteres de gènere, que presenta el discurs com a fenomen complex i on la multimodalitat no és només en el contingut sinó que l'impregna i per això és una obra difícil de classificar, entre l'assaig acadèmic i el manual divulgatiu (així ho afirma la contracoberta).

L'obra s'estructura en set capítols precedits per un exordi i seguits per un epíleg i un postfaci signat per Albert Soler. Cada un dels set capítols, que es divideixen al seu torn en set subseccions, s'enceta amb una cita de Joan Fuster i una «zona zero», un text inicial que fa de detonant temàtic: un fragment del Gènesi (cap. I), un del famós discurs de 1977 de Tarradellas (II), un del segon acte de *La bohème* de Puccini (III), un calligrama d'Apollinaire (IV), una llista de promeses incomplertes de Bush, Zapatero, Obama, Rajoy i Trump (V), un fragment d'un discurs de Trump de 2020 (VI) i, finalment, un de l'Apocalipsi (VII). La definició de *discurs* de Fabra a l'exordi i una fotografia de *L'homme qui marche* de Giacometti a l'epíleg fan de «zones zero» d'aquests capítols d'obertura i de tancament: el discurs com a concepte a l'inici i com a procés en moviment al final.

L'exordi ja inclou la dimensió multimodal en un títol de ressonàncies cinematogràfiques: «Dotze microdiscursos amb pietat (sobre el discurs)». Parteix de la definició de *discurs* de Fabra i es desenvolupa a través de dotze breus textos que, entre la reflexió i el joc, despleguen una primera caracterització del fenomen discursiu i justifiquen l'obra que presenten. El recorregut, articulat numèricament de l'1 al 12, combina forma i significat, literalitat i metàfora: «un text és justament [...] un teixit que s'ha anat elaborant amb diferents fils. Sense sets, sense estripades ni buits» (p. 17), diu al punt vuit, que va després del set, que es titula «Set significats de set» i que tracta la polisèmia i l'homonímia: la multimodalitat

també és en el joc amb les paraules (en el joc amb la forma i amb el significat). En aquest exordi, cada número serveix per desgranar una idea que serà important: «L'única manera d'entendre un pròleg és llegir-lo després del llibre» (p. 9), ja ens adverteix Fuster a l'inici.

El cor del llibre està dedicat a presentar la multimodalitat discursiva: el discurs no es pot entendre si no és des de la interacció de les paraules amb les imatges i els sons —ja ho diu al títol—, però obre moltes altres línies d'exploració. Les imatges i els sons hi són, és clar: el calligrama, la fotografia que dialoga amb el text, la tipografia, el gest, la música, la prosòdia. Però, l'exploració de la multimodalitat comença des del nucli del mateix discurs verbal: els dos primers capítols se centren en la coherència i la cohesió (els límits, les fronteres, els jocs) i a partir d'aquí, l'anàlisi s'expandeix cap a les dimensions sonora i visual per acabar abordant la relació entre el discurs i els qui el produeixen o el reben: des de la interacció interpersonal (les promeses, els eufemismes), passant pels grups socials (les desiguals relacions de poder —amb una certa mirada optimista—), fins a la configuració de la identitat individual. El llibre s'obre amb el text i es tanca amb el jo. I al mig, tota la resta.

L'escriptura hi és viva, es tracta d'un llibre ambiciós sense cap rigidesa acadèmica: Payrató s'adreça sovint al lector, el condueix amb naturalitat, i fa servir un metadiscurs que l'ajuda a transitar d'una idea a la següent: anticipa, recorda, enllaça. Ofereix metàfores analitzades, però també fa servir metàfores que estructuren la mateixa argumentació: «cuinar com escriure, l'escrit com un viatge... metàfores a dojo» (p. 13). Metàfores a dojo que, implícitament o explícitament, acompanyen el discurs de l'autor i li serveixen per explicar la multimodalitat mitjançant la idea de la corporització en el significat, en la metàfora, però també en la mateixa idea del discurs, que ens fa humans des de tots els sentits possibles: «El pensament i el discurs neixen de la carn. Sons, imatges i paraules, que provenen del cervell i aprofiten altres òrgans del cos per materialitzar-se: mans, cares, cordes vocals, cavitats... Com si el cos fos la caixa de ressonància de la ment» (p. 13).

Es tracta d'un llibre clarament inserit en un marc cultural i així ho evidencia la tria de textos, la divisió reiterada en set parts i l'ús d'exemples que no necessiten traducció perquè provenen de llengües que el lector pot conèixer. Però aquesta inserció no és pas cap limitació sinó una conseqüència natural del fenomen que presenta. La llengua és universal (Payrató hi posa ironia: «una gramàtica idealitzada i heretada directament de la genètica [...] Mecanismes Ccomplexos [sic] que responen únicament a gens i elements químics», p. 132), però va molt més enllà de la biologia. La llengua es manifesta socialment i, per tant, culturalment. I encara més: el discurs no és només llengua ni és només paraules i amb aquest llibre ho argumenta amb claredat. El discurs humà està corporitzat i és universal, com remarca Soler al postfaci («M'impresiona la idea que la cultura humana pugui concebre's com "la història del discurs humà"», p. 182), però també és social. És, en definitiva, un fenomen universal amb formes d'expressió culturalment diverses.

El llibre presenta uns quants atractius però un dels més rellevants és, sens dubte, la tria i l'anàlisi dels exemples. Payrató dissecciona fragments que ens són familiars, discursos que hem sentit o llegit a les xarxes, a les notícies, en campanyes publicitàries o en contextos culturals i literaris. Com a *homines discursivi* que som estem immersos en aquests exemples que Payrató analitza amb precisió i ens fa evidents les múltiples capes que operen en els discursos amb què vivim.

Discurs: paraules, imatges i sons. Un assaig sobre el discurs multimodal és un llibre difícil de classificar que no només articula una proposta teòrica sòlida sobre la multimodalitat sinó que la practica, la performa. Com advertia Fuster —una altra vegada ell—: «un bon llibre sempre és una provocació» (p. 23). I aquest ho és.

FONTANA, Joan: *Romanès per a catalanoparlants. O de com fer que dues llengües germanes travessin Europa per retrobar-se*, Argentona: Voliana edicions, 2024.

XAVIER JUCLÀ I PERA

Universitat de Barcelona

xavier.juclaipera@gmail.com

El 2024 Voliana editava *Romanès per a catalanoparlants*, de Joan Fontana i Tous, després d'haver publicat dos altres exemplars de títol anàleg per al basc (2016) i el portuguès (2023). D'entrada, ja a la coberta, l'autor posa els punts sobre les is: cinc lletres de l'alfabet romanès amb un tret comú, tres diacrítics (el circumflex, el signe breu i la coma inferior), inexistents en català. Les escorta una il·lustració de l'escultura de Brâncuși, «Ocell a l'espai», represa a la reflexió final (p. 271-272).

A l'interior destaca l'índex de continguts (p. 9-11), amb set capítols i els seus apèndixs, i tres índexs al final: de taules (p. 273-275), de refranys catalans i romanesos (p. 277-279), i de referents romanesos i moldaus (p. 281-286). Els títols desvelen l'índole del llibre, proper i murri; mentre que els agraïments (p. 19-23) traspuen la il·lusió de qui vol contar el seu viatge excitant (ple d'aventures, ple de coneixences), i homenatja qui l'ha ajudat a arribar a port. La introducció (p. 25-27) s'enceta amb una declaració d'intencions: «entretenir i alhora alliçonar el lector (*lectorem delectando pariterque monendo*)»; l'objectiu no és, doncs, escriure un manual a l'ús. Per cert, amb la frase anterior, d'Horaci, l'autor fa notar la seua formació clàssica. Al seu torn, el preludi (p. 29-32) confirma la sospita: una gimcana «lúdico-àulica» a la romanesa, que revela el tarannà juganer del creador.

En el capítol I (p. 33-58), «A beceroles del romanès. L'alfabet», s'introdueixen els sons, lletres i grafies més característiques. La rellevància dels diacrítics es demostra amb un símil que els culers sabran valorar: si li extirpem la «ç» al Barça, què ens queda? «Una forma que el mena irremeiablement a la deriva» (p. 36). S'inclouen dues taules útils per advertir, d'una banda, les divergències de la síl-